

**Opinia prawna
w przedmiocie urlopów dla doktorantów**

Niniejsza opinia została przygotowana w odpowiedzi na pytanie skierowane do Zespołu Prawnego Rzecznika Praw Doktoranta Krajowej Reprezentacji Doktorantów przez doktorantkę [dalej jako: Pytająca] w dniu 6 marca 2016 roku.

I. Pytania

Doktorantka zwróciła się do ZP RPD celem uzyskania opinii na temat sytuacji doktorantek spodziewających się narodzin dziecka. Pytająca określiła, iż na szczególne zainteresowanie zasługuje zagadnienie ewentualnych urlopów. Doprecyzowała, że wszystkie pytania dotyczą sytuacji, gdy doktorantka/doktorant jest uczestnikiem studiów III stopnia i nie pozostaje w żadnym stosunku pracy z Uczelnią bądź inną osobą fizyczną lub osobą prawną. Przedstawione pytania są wynikiem dyskusji nad przepisami zawartymi w § 7 ust. 3 Rozporządzenia MNiSW z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (Dz.U. z 2016 r. Poz. 558).

Pytająca wskazała, że wyjaśnienia wymagają następujące kwestie:

1. Czy doktorantce, która nie pozostaje w żadnym stosunku pracy przysługuje prawo do urlopu macierzyńskiego?
2. Jeśli tak, to na podstawie jakich przepisów i kto powinien jej tego urlopu udzielić?
3. Czy doktoranci mają prawo do urlopów ojcowskich i rodzicielskich? Jeśli tak, to na podstawie jakich przepisów i kto powinien im tego urlopu udzielić?
4. Czy doktorantce, nie pozostającej w żadnym stosunku pracy, po urodzeniu dziecka przysługuje zasiłek macierzyński?
5. Jeśli doktorantom nie pozostającym w żadnym stosunku pracy nie przysługuje urlop macierzyński/ojcowski/rodzicielski, to w jakiej sytuacji doktorant może ubiegać się o przedłużenie okresu odbywania studiów doktoranckich na zasadach zawartych w § 7 ust. 3 Rozporządzenia MNiSW z dnia 13 kwietnia 2016 r.?
6. Czy doktorantowi w czasie przebywania na którymś z w/w urlopów przysługują prawa do stypendium doktoranckiego/projakościowego oraz świadczeń pomocy materialnej? Czy zachowuje prawa do wymienionych świadczeń przedłużając okres odbywania studiów doktoranckich?

II. Podstawa prawna

Niniejsza opinia prawna została opracowana na podstawie :

1. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym (t.j. Dz.U. z 2017 r. Poz. 1842.) – dalej **PrSzkolWyż**;
2. Ustawa z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz.U. z 2016 r. Poz. 882) – dalej **StNauk**.
3. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich z dnia 13 kwietnia 2016 roku (Dz.U. z 2016 r. Poz. 558) – dalej **Rozporządzenie**.

4. Regulamin przyznawania pomocy materialnej doktorantom Uczelni X - Załącznik do Zarządzenia Nr A Rektora Uczelni X z dnia 28 września 2016 r.

5. Regulamin Studiów Doktoranckich uchwalony przez Senat Akademicki Uczelni X - Uchwała Nr B z dnia 30 maja 2012 r.

III. Odpowiedź

Odpowiedź na pytanie 1, 2, 3, 5

Doktorant ma prawo do urlopu od zajęć w uczelni. Szczegółowe warunki przyznawania tych urlopów powinny znaleźć się w regulaminie studiów doktoranckich. Takie stanowisko znajduje poparcie w treści sporządzonej przez Zespół Prawny Rzecznika Praw Doktorantów opinii na pisemny wniosek Pytającej (sygn). Kluczową rolę odegra bowiem powołana we wcześniejszej opinii delegacja ustawowa. Wyjaśniono bowiem, że istotę w przedmiotowej sprawie stanowi art. 162 PrSzkolWyż stosowany w związku z art. 196 ust. 6 PrSzkolWyż o treści: „*Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego określi, w drodze rozporządzenia, warunki, jakim muszą odpowiadać postanowienia regulaminu studiów w uczelniach, uwzględniając:(1) czas trwania roku akademickiego,(2) warunki i tryb odbywania zajęć dydaktycznych, (3) stosowane skale ocen, (4) tryb przeprowadzania, na wniosek studenta lub promotora, otwartego egzaminu dyplomowego, (5) tryb skreślania z listy studentów, (6) warunki: a) odbywania studiów według indywidualnego programu studiów, w tym planu studiów, z uwzględnieniem opieki naukowej, b) przyznawania urlopów, c) wznawiania studiów, d) zmiany kierunku lub formy studiów, e) przeprowadzania egzaminów i uzyskiwania zaliczeń, f) dopuszczenia do egzaminu dyplomowego, g) ukończenia studiów, (7) warunki właściwej realizacji procesu dydaktycznego, z uwzględnieniem szczególnych potrzeb studentów będących osobami niepełnosprawnymi, (8) warunki odbywania studiów przez studentów przyjętych na studia w wyniku potwierdzenia efektów uczenia się, z uwzględnieniem indywidualnego planu studiów i opieki naukowej - mając na uwadze potrzebę zapewnienia prawidłowego wykonywania praw studenta w toku studiów”.*

Nie może także umknąć uwadze, że organizację i tok studiów doktoranckich w zakresie nieuregulowanym w ustawie oraz w odrębnych przepisach określa **regulamin studiów doktoranckich**. Regulamin jest w uczelni uchwalany przez senat, natomiast w jednostkach naukowych za pośrednictwem rady naukowej. Uchwała jest podejmowana co najmniej na pięć miesięcy przed rozpoczęciem zajęć.

Ustawa nie reguluje jakie urlopy przysługują doktorantom. W konsekwencji wszelkiego rodzaju odpowiedzi na zadane pytania należy poszukiwać w treści aktów niższego rzędu – w rozporządzeniach oraz w regulaminach.

Kluczową rolę – mając na uwadze omawiane zagadnienie – odegra kierownik jednostki organizacyjnej uczelni rozpatrując zastrzeżenia doktorantów do rozstrzygnięć kierownika studiów doktoranckich w sprawach dot. przyznawania urlopów. Należy mieć jednak na uwadze, że to akty niższego rzędu wykrystalizują wszelkie niejasności, a w szczególności doprecyzują procedurę przyznawania urlopów chociażby poprzez wskazanie osób odpowiedzialnych za przyjmowanie wniosków.

Analiza regulaminu studiów doktoranckich Uczelni X, umożliwi udzielenie odpowiedzi na postawione pytania. Przepis ten posiada następującą treść:

1. Kierownik studiów doktoranckich, na wniosek doktoranta, może przedłużyć okres odbywania studiów doktoranckich o okres odpowiadający czasowi trwania urlopu macierzyńskiego, dodatkowego urlopu macierzyńskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, dodatkowego urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopu ojcowskiego oraz urlopu rodzicielskiego, zwalniając jednocześnie doktoranta z obowiązku uczestniczenia w zajęciach.

2. Kierownik studiów doktoranckich, na wniosek doktoranta, może przedłużyć okres odbywania studiów doktoranckich, zwalniając jednocześnie doktoranta z obowiązku uczestniczenia w zajęciach, w przypadku:

- 1) czasowej niezdolności do odbywania tych studiów spowodowanej chorobą,*
- 2) sprawowania osobistej opieki nad chorym członkiem rodziny,*
- 3) sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem do 4. roku życia lub dzieckiem o orzeczonej niepełnosprawności,*
- 4) posiadania orzeczenia o stopniu niepełnosprawności – łącznie nie dłużej niż o rok.*

3. Kierownik studiów doktoranckich, po zasięgnięciu opinii opiekuna naukowego albo promotora, może przedłużyć okres odbywania studiów doktoranckich, zwalniając jednocześnie doktoranta z obowiązku uczestniczenia w zajęciach, w przypadku prowadzenia długotrwałych badań naukowych realizowanych w ramach tych studiów, łącznie nie dłużej niż o 2 lata.

Doktorantce, która nie pozostaje w żadnym stosunku pracy, nie przysługuje więc prawo do urlopu macierzyńskiego. Jest to konsekwencja niepracowniczego statusu doktorantów. Doktorantka może natomiast wnioskować do kierownika studiów doktoranckich o przedłużenie okresu odbywania studiów doktoranckich o okres odpowiadający czasowi trwania urlopu macierzyńskiego, dodatkowego urlopu macierzyńskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, dodatkowego urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopu ojcowskiego oraz urlopu rodzicielskiego, zwalniając jednocześnie doktoranta z obowiązku uczestniczenia w zajęciach. Kierownik studiów doktoranckich może przedłużyć okres odbywania studiów doktoranckich, działając w takim wypadku m.in. na podstawie regulaminu uczelni X.

Z tych samych względów doktoranci nie mają prawa do urlopów ojcowskich i rodzicielskich. Mogą natomiast wnioskować do kierownika studiów doktoranckich o przedłużenie okresu odbywania studiów doktoranckich o okres odpowiadający czasowi trwania wyżej wymienionych urlopów.

Odpowiedź na pytanie 4

Gdy doktorantka nie podejmuje zatrudnienia w ramach umowy o pracę, nie ma prawa do urlopu macierzyńskiego, rodzicielskiego oraz wychowawczego. W takiej sytuacji, co do zasady, nie przysługuje jej również zasiłek macierzyński. W tym miejscu nadmienić należy, że równocześnie pracujący ojciec ma prawo do urlopu ojcowskiego. Jednak w opisanej powyżej sytuacji, nie będzie miał możliwości, aby otrzymywać zasiłek, gdyż na podstawie art. 182^{1a} ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. (t.j.Dz.U. z 2016 r. Poz. 1666) przysługuje bezpośrednio po wykorzystaniu przez kobietę dodatkowego urlopu macierzyńskiego w pełnym wymiarze, co w przypadku doktorantki jest niemożliwe. Prawo do takich urlopów mają jedynie kobiety zatrudnione w ramach umowy o pracę.

Mając na uwadze powyższe zasygnalizować należy, że w przedmiotowym przypadku kluczową rolę odegra uchwalona przez Sejm w dniu 24 lipca 2015 r. ustawa o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw, która wprowadza od 1 stycznia 2016 r. nowe świadczenie rodzinne – świadczenie rodzicielskie. Na podstawie powołanej regulacji przyjęto, że świadczenie rodzicielskie będzie przysługiwać osobom, które urodziły dziecko, a które nie otrzymują zasiłku macierzyńskiego lub uposażenia macierzyńskiego. Innymi słowy osobami uprawnionymi do pobierania świadczenia rodzicielskiego będą więc między innymi bezrobotni (niezależnie od rejestracji lub nie w urzędzie pracy), studenci, doktoranci, rolnicy, a także osoby wykonujące prace na podstawie umów cywilnoprawnych.

Odpowiedź na pytanie 6

Wskazać należy, że kwestia przysługiwania w/w stypendium była już przedmiotem odrębnej opinii sporządzonej na wniosek Pytającej. W konsekwencji powtórzenia wymaga fakt, że PrSzkolWyż nie reguluje w sposób klarowny zagadnienia przyznawania stypendium doktorantom będącym w ciąży bądź urlopu macierzyńskiego. Przyjęto bowiem stanowisko, że doktorant przebywający na urlopie macierzyńskim **ma prawo do stypendium** pod warunkiem, że w regulaminie studiów doktoranckich nie zastrzeżono inaczej. Przyjęto bowiem, że uczelnie w tym zakresie będą niezależne. Problemy interpretacyjne może rozwiązać art. 172 ust.2 PrSzkolWyż o treści: „*W okresie korzystania z urlopu student zachowuje prawa studenta, chyba że regulamin studiów lub przepisy o pomocy materialnej stanowią inaczej*”. Za sprawą powołanego przepisu doprecyzowano, że uczelnia posiada ustawowe umocowanie do ewentualnego ograniczenia prawa do pomocy materialnej dla doktorantów korzystających z urlopu. Powyższy przepis obejmuje swoim zakresem stypendium dla najlepszych doktorantów.

Ponownie powtórzyć należy, że można wyróżnić stypendia o charakterze: (A) naukowym oraz (B) pro jakościowym. Ta pierwsza grupa przysługuje doktorantom, którzy wyróżniają się osiągnięciami zdobytymi w poprzednim roku akademickim. Wymagają złożenia stosownego wniosku przez doktoranta i stanowią swoiste „wynagrodzenie” za wzmożoną pracę doktoranta w danym roku akademickim. W tego rodzaju przypadkach doktorant korzystający z urlopu nie powinien zostać pozbawiony omawianego przywileju finansowego.

Mając na uwadze powyższe należy wskazać, że ustawa nie udziela odpowiedzi na zadane pytanie, ponieważ sama ustawa wskazuje, że tego rodzaju zagadnienia zostaną unormowane w regulaminie studiów. To właśnie ten akt prawny odegra kluczową rolę w czasie analizowania sytuacji doktorantki.

Analiza regulaminu studiów doktoranckich Uczelni X pod tym kątem skłania do wniosku, że regulamin nie wyklucza doktorantów znajdujących się na tzw. przedłużeniu z możliwości skutecznego ubiegania się o stypendium doktoranckie i jego zwiększenie. Ich przyznanie będzie natomiast zależać od trybu studiów oraz wyników doktoranta. Na podstawie Regulaminu przyznawania pomocy materialnej doktorantom Uczelni X można natomiast stwierdzić, że doktorant na przedłużeniu ma także prawo

do stypendium socjalnego, zapomogi, stypendium dla najlepszych doktorantów oraz stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych.

Zespół Prawny

Rzecznika Praw Doktoranta